

LT

LT

LT

EUROPOS KOMISIJA

Briuselis, 2010.11.12
KOM(2010) 667 galutinis

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
CENTRINIAM BANKUI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI**

Vienuoliktasis pranešimas apie praktinį pasirengimą euro zonos plėtrai

{SEK(2010) 1373}

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS CENTRINIAM BANKUI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

Vienuoliktasis pranešimas apie praktinį pasirengimą euro zonos plėtrai

1. ĮŽANGA

2010 m. liepos 13 d. Taryba nusprendė, kad Estija atitinka būtinas euro įvedimo sąlygas¹. Taigi 2011 m. sausio 1 d. Estija prisijungs prie euro zonos, o bendras eurą įsivedusių valstybių narių skaičius padidės iki septyniolikos. Neatšaukiamai nustatytas Estijos kronos ir euro perskaičiavimo kursas – 15,6466 Estijos kronos už vieną eurą².

Jau prasidėjo paskutinis praktinio pasirengimo euro įvedimui etapas. Šiame pranešime vertinama Estijos praktinio pasirengimo euro įvedimui padėtis ir visų pirma aptariamas pasirengimas grynųjų eurų įvedimui į ekonomiką, taip pat aprašomos priemonės, numatytos vartotojams apsaugoti euro įvedimo laikotarpiu, kaip antai sąžiningo kainų nustatymo susitarimas, ir visuomenės informavimo kampanija. Jame taip pat trumpai apžvelgiami naujausios visuomenės nuomonės apklausos apie eurą aštuoniose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse, kurios dar neįsivedė euro (įskaitant Estiją), rezultatai.

Pridedamame Komisijos tarnybų darbiniam dokumente pateikiama išsami informacija apie pasirengimą euro įvedimui likusiose ES valstybėse narėse, kuriose bendra valiuta dar neįvesta ir kurios neturi teisinės galimybės atsisakyti ją įsivesti.

2. PASIRENGIMO EURO ĮVEDIMUI ESTIJOJE PADĖTIS

2010 m. spalio 14 d. Estija priėmė devintą „Euro įvedimo plano“ versiją. Palyginti su ankstesne 2010 m. balandžio mėn. versija, planas atnaujintas visų pirma įtraukiant šią informaciją:

- Maždaug 180 Estijos pašto skyrių dalyvavimas visuomenei tiekiant grynuosius eurus ir išimant iš apyvartos grynąsias Estijos kronas.
- 600 000 pradinių eurų monetų rinkinių tiekimas visuomenei nuo 2010 m. gruodžio 1 d.
- 20 eurų nominalo banknotų naudojimas bankomatuose dviejų valiutų apyvartos laikotarpiu. Tikslas – sumažinti bankomatuose išduodamų 50 eurų nominalo banknotų skaičių ir taip sudaryti mažmenininkams geresnes sąlygas duoti grąžą vien eurai.
- Išsamesnis grynųjų pinigų tvarkytojams skirtų mokymų apie grynuosius eurus planas ir aprašas.

¹ 2010 m. liepos 13 d. Tarybos sprendimas (2010/416/ES) pagal Sutarties 140 straipsnio 2 dalį dėl euro įvedimo Estijoje 2011 m. sausio 1 d., OL L 196, 2010 7 28, p. 24.

² 2010 m. liepos 13 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 671/2010, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 2866/98 dėl Estijai taikytino euro perskaičiavimo kurso, OL L 196, 2010 7 28, p. 4.

Išsamesnės informacijos pateikiama tolesniuose skirsniuose; apskritai šios priemonės vertinamos labai teigiamai ir padės sklandžiau ir sėkmingiau įvesti eurą.

2.1. Pasirengimas grynųjų pinigų pakeitimui

Grynieji eurai į apyvartą pateks trimis pagrindiniais kanalais: per komercinius bankus, bankomatus ir mažmenininkus.

Kad pakeistų apyvartoje esančias grynąsias Estijos kronas ir sukauptų logistikai užtikrinti būtinas atsargas, iš Eurosistemos Estija pasiskolins 44,89 milijonus **eurų banknotų**, kuriuos pateiks Suomijos centrinis bankas, ir užsisakė 194 milijonus vienetų **eurų monetų**. Eurų monetos turi estišką nacionalinę pusę ir yra kalamos Suomijos monetų kalykloje. Monetos jau pradėtos kalti: iki rugsėjo vidurio nukalta maždaug 40 % monetų. Likusias planuojama laipsniškai nukalti ir pristatyti iki 2011 m. kovo pabaigos.

Iki euro įvedimo dienos bankams ir jų klientams bus iš anksto pristatyta iš viso 235 mln. EUR vertės eurų banknotų ir monetų (tai atitinka maždaug 40 % apyvartoje esančių grynųjų Estijos kronų vertės). **Išankstinis pirminis aprūpinimas** eurų monetomis prasidėjo rugsėjo viduryje, o išankstinį pirminį aprūpinimą eurų banknotais planuojama pradėti lapkričio 15 d. Iki rugsėjo vidurio Estijos centrinis bankas (*Eesti Pank*) pasirašė išankstinio pirminio aprūpinimo eurai susitarimus su 10 bankų. Komercinių bankų klientų **išankstinio antrinio aprūpinimo** eurų monetomis sistema parengta, tačiau spalio pradžioje bankai dar nebuvo pranešę apie jokių veiksmus. Išankstinis antrinis aprūpinimas eurų banknotais prasidės gruodžio 1 d. Be to, Estija bus pirmoji valstybė narė, kuri naudosis naujosiomis supaprastintomis ECB gairėmis dėl antrinio aprūpinimo eurai³, paremtomis kitose šalyse įvedant eurą įgyta patirtimi. Mažmenininkams, pasirašiusiems supaprastintą išankstinio antrinio aprūpinimo eurai sutartį, ne vėliau kaip prieš 5 kalendorines dienas iki euro įvedimo dienos bus pristatyta iki 10 000 EUR⁴.

Visais atvejais **grynuosius eurus**, įskaitant monetas ir bankomatus tiekiamus eurus, **veš** policijos lydimi profesionalai – taip bus užtikrintas aukštas saugumo lygis. Pagrindinė grynųjų pinigų vežimo įmonė numato iš kaimyninių valstybių narių išsinuomoti daugiau transporto priemonių, jei paaiškėtų, kad to reikia euro įvedimo laikotarpiu padidėjusiam grynųjų pinigų vežimo poreikiui patenkinti, ir yra investavusi į naują grynųjų eurų rūšiavimo ir tinkamumo tikrinimo įrangą.

Estijos teisėsaugos institucijos, remdamosi Komisijos programa „Pericles“, ėmėsi aktyvesnių euro klastojimo prevencijos veiksmų.

Estija užsisakė 600 000 **mažųjų** eurų monetų **rinkinį**, t. y. maždaug po rinkinį kiekvienam namų ūkiui, jie bus parduodami bankuose ir pašto skyriuose nuo gruodžio 1 d. Mažojo rinkinio, kurį sudaro 42 monetos, pardavimo kaina – 200 kronų (nominalioji vertė yra 200,12 kronos arba 12,79 euro). Kad nebūtų kaupiamos pinigų atsargos, vienu kartu bus galima

³ 2008 m. birželio 19 d. ECB gairės (ECB/2008/4), iš dalies keičiančios Gairės ECB/2006/9 dėl tam tikrų pasirošimų grynųjų pinigų keitimui į eurą bei dėl eurų banknotų ir monetų išankstinio pristatymo bei išankstinio sub-pristatymo ne euro zonoje, OL L 176, 2008 7 4, p. 16.

⁴ Patirtis parodė, kad siekiant įtikinti smulkius mažmenininkus dalyvauti išankstinio antrinio aprūpinimo eurai procese reikia laikytis paprastesnės tvarkos. Pagal standartinę išankstinio antrinio aprūpinimo eurai sutartį numatomos griežtos sankcijos už iš anksto pristatytų grynųjų eurų nutekėjimą į apyvartą iki euro įvedimo dienos, reikalaujama labai sustiprinti apsaugą įmonių patalpose ir t. t. Todėl ji labiau tinka didesnėms įmonėms, kurioms reikalingas didelis grynųjų eurų kiekis.

įsigyti tik 5 mažuosius rinkinius. Nuo 2011 m. sausio 1 d. bus parduodama daugiau monetų rinkinių (be minėtų 600 000 rinkinių), siekiant patenkinti naujų numizmatinės vertės monetų paklausą tarp kolekcionierių. Mažieji rinkiniai labai naudingi supažindinant žmones su naujomis monetomis iki euro įvedimo dienos, o mažmenininkams dėl jų bus lengviau duoti gražą vien eurais. Todėl siekiant užtikrinti, kad visoje šalyje būtų pakankamai mažųjų rinkinių, *Eesti Pank* turėtų atidžiai stebėti jų pardavimą. Be to, siekiant patenkinti kolekcionierių poreikius, kad jie tam tikru mastu neišstumtų paprastų monetų naudotojų, vadovaujantis gera praktika reikėtų pateikti daugiau mažųjų rinkinių.

Pagrindinė grynųjų pinigų vežimo įmonė pradėjo ruošti **mažmenininkams skirtus** eurų monetų **rinkinius**, kurie tiesiogiai arba per bankus bus paskirstyti profesionaliems klientams. Rinkiniai bus dviejų tipų: 111 EUR vertės (8 monetų ritinėliai) ir 198 EUR vertės (15 monetų ritinėlių). Rugsėjo mėn. ji buvo gavusi užsakymus pateikti 40 000 tokių rinkinių ir planuoja jų paruošti dvigubai daugiau. Tai didelis skaičius, palyginti su ankstesniais euro įvedimo atvejais, ir tokios pastangos pagirtinos, nes svarbu užtikrinti, kad euro įvedimo laikotarpiu mažmenininkams nepritrūktų eurų monetų, taip pat atsižvelgiant į tai, kad pirmosiomis įtemptomis euro įvedimo dienomis gryniesi pinigai į parduotuves gali būti pristatomi ne taip dažnai.

Komerčiniai bankai bent nuo 2010 m. gruodžio 1 d. iki 2011 m. birželio pabaigos kronas į eurus nustatytu perskaičiavimo kursu keis be jokio aptarnavimo mokesčio ir be jokių keičiamo kiekio apribojimų⁵ visuose grynųjų pinigų paslaugas teikiančiuose filialuose. Šią paslaugą mažesnis filialų tinklas ir toliau teiks iki 2011 m. gruodžio pabaigos. Euro įvedimui palengvinti jau nuo gruodžio mėn. komerciniai bankai euro įvedimo laikotarpiu dirbs ilgiau ir numato priimti daugiau darbuotojų. Dauguma bankų filialų sausio 1 d. dirbs nuo 12.00 val. Bent vienas didelis bankas nurodė, kad, jei susidarys eilės, savo filialuose teiks pirmenybę mažmenininkams, o ne kitiems klientams (naudojant atskirus eilės talonus). Tai gera praktika, kuria vadovautis reikėtų skatinti visus bankus, kad mažmenininkams būtų lengviau atiduoti gražą vien eurais.

Euro įvedimo laikotarpiu bankų filialai apskritai vengs išduoti didesnio nominalo (500 ir 200 eurų) banknotus, siekdami sumažinti riziką, kad mažmenininkams gali pritrūkti eurų gražai atiduoti.

Iki rugsėjo vidurio buvo parengtos bankų darbuotojų mokymo programos ir rengiamasi tuoj pradėti mokymus. Banko kortelių terminalai sėkmingai rengiami darbui su eurais – jokių ypatingų problemų šioje srityje nenumatoma. Šiuose terminaluose euro bus pradėtas naudoti 2011 m. sausio 1 d. 0.00 val. Siekiant išvengti galimos painiavos, valiuta bus nurodyta terminalų ekranuose. Rengiant IT sistemas gerokai pažengta į priekį, o galutinis testavimas numatytas spalio–lapkričio mėnesiais.

Siekiant sudaryti geresnes sąlygas naudotis valiutos keitimo paslaugomis, ypač kaimo vietovėse, valiutos keitimo procese taip pat dalyvaus Estijos paštas (*Eesti Post*). Pasinaudodamas savo *Postipank* platforma (bendra *Eesti Post* ir komercinio banko SEB paslauga), 2011 m. sausio 1–15 d. grynųjų kronų keitimo į eurus paslaugas *Eesti Post* teiks be mokesčių daugiau nei 180 pašto skyrių visoje šalyje. Šiuo laikotarpiu skyriai dirbs septynias dienas per savaitę, taip pat valstybinių švenčių dienomis: sausio 1 ir 2 d. ir sausio 9 d., sekmadienį. Šia valiutos keitimo paslauga gali naudotis visi, taip pat tie, kurie neturi sąskaitos

⁵ Dėl praktinių priežasčių apie norimas keisti dideles pinigų sumas gali reikėti pranešti iš anksto. 2010 m. gruodžio 1–31 d. ši valiutos keitimo paslauga teikiama tik privatiems asmenims.

SEB banke. Jei reikės, *Eesti Post* gali apriboti didžiausią keičiamų pinigų sumą iki 1000 EUR per dieną vienam klientui. Galiausiai *Eesti Post* rengia išsamų informavimo apie valiutos keitimo paslaugas, kurias jis teiks dviejų valiutų apyvartos laikotarpiu, planą.

Bankomatai bus užpildomi grynaisiais eurai daugiausia gruodžio 30 ir 31 d., todėl dauguma jų tomis dienos neveiks (kad gryniesiems eurai nebūtų išduodami prieš sausio 1 d.). Bankomatai, kurių didelė apyvarta, grynaisiais eurai bus užpildyti paskutiniai. Sausio 1 d. nuo 0.00 arba 00.15 val. (priklausomai nuo banko) maždaug 90 % visų bankomatų išduos tik eurų banknotus, o maždaug 10 % bankomatų galės atlikti operacijas abiem valiutomis ir veiks be pertrūkio. Bankomatai bus daugiausia užpildomi mažesnio 20, 10 ir 5 eurų nominalo banknotais, o 50 eurų nominalo banknotai bus naudojami tik bankomatuose, kuriuose anksčiau užregistruota didelė apyvarta. Bankomatuose daugiausia naudoti mažesnio nominalo banknotus – gera praktika, taip mažmenininkams padedama laikytis rekomendacijos atiduoti grąžą vien eurai.

Finansų ir bankų sektoriuje rengiantis grynujų pinigų pakeitimui padaryta nemaža pažanga. Labai teigiamai vertinama tai, kad dabar *Eesti Post* dalyvaus visuomenei tiekiant grynuosius eurus ir išimant iš apyvartos Estijos kronas – tai reiškia, kad bankų filialai ar pašto skyriai teiks valiutos keitimo paslaugas visose apskrityse.

Taip pat gerai, kad bankomatai daugiausia bus užpildyti tik mažesnio nominalo banknotais vengiant 50 eurų nominalo banknotų (išskyrus didelės apyvartos bankomatus), nes taip bus išvengta, kad mažmenininkams nepritrūktų eurų grąžai atiduoti dėl to, kad klientai moka didelio nominalo banknotais.

Galiosiai reikėtų skatinti bankų filialus teikti pirmenybę mažmenininkams, kad pastariesiems būtų lengviau atiduoti grąžą vien eurai.

Bankai ir paštas turėtų kruopščiai pasirengti gerokai padidėsiančiam darbo krūviui ir klientų antplūdžiui pirmosiomis sausio dienomis.

2.2. Viešojo administravimo institucijų pasirengimas, pasirengimas euro įvedimui kaimo vietovėse ir pažeidžiamų asmenų grupėse

Viešojo sektoriaus IT sistemų parengimas darbui su eurai vyksta pagal planą. Daugumos valstybės institucijų IT sistemos jau pritaikytos darbui su eurai, o trys institucijos, kurių informacinės sistemos sudėtingiausios (t. y. Mokesčių ir maitų valdyba, Socialinio draudimo valdyba ir Vidaus reikalų ministerijos IT centras), praneša, kad turėtų pritaikyti savo sistemas darbui su eurai ne vėliau kaip iki 2010 m. lapkričio 1 d.

Finansų ministerija sudarė vietos savivaldybių atstovų, kuriems ji reguliariai siunčia informaciją elektroniniu paštu, kontaktinių duomenų sąrašą. Su vietos valdžios institucijų atstovais surengta keletas susitikimų, o per specialų vietos valdžios ryšių tinklą reguliariai platinami informaciniai raštai, kuriuose pateikiama informacija apie teisinę sistemą, IT sistemų pritaikymą, taip pat įtrauktas užduočių, kurias reikia atlikti iki euro įvedimo dienos, kontrolinis sąrašas.

Tam tikra problema gali kilti viešajame transporte – vairuotojams gali būti sunku atiduoti grąžą iš vidutinio ir didelio nominalo euro banknotų. Nors už daugelį viešojo transporto bilietų mokama elektroninėmis priemonėmis (pavyzdžiui, mobiliaisiais telefonais), už kai kurias vis dar atsiskaitoma grynaisiais pinigais. Valdžios institucijos numato autobusuose,

stotelėse ir t. t. aiškiai skelbti informaciją, kad keleiviai už bilietus raginami atsiskaityti tikslia suma. Siekdamas padėti vairuotojams, parduodantiems bilietus už grynuosius pinigus (daugiausia kaimo ar tarp miestiniuose maršrutuose), jos taip pat ketina autobusų bendrovėms išduoti euro skaičiuokles.

Tam tikrą problemą kelia ir automobilių stovėjimo laiko skaitiklių pritaikymas darbui su eurai, nes paprastai vienu metu jie gali atlikti operacijas tik viena valiuta. Visi automobilių stovėjimo laiko skaitikliai turėtų būti pritaikyti 4 ar 5 dieną po euro įvedimo dienos, kai didžioji dauguma visų mokėjimų jau bus atliekama eurai. Po to aikštelėse, kuriose automobilių stovėjimo laiko skaitikliai dar bus nepritaikyti darbui su eurai, paprastai stovėjimas turėtų būti nemokamas, kad dviejų valiutų apyvartos laikotarpiu nebūtų skatinama naudoti senąją valiutą.

Prekybos automatai Estijoje naudojami mažai, ir jų pritaikymas darbui su eurai turėtų kelti mažiau problemų, visų pirma atsižvelgiant į tai, kad juose galima atsiskaityti įvairiomis mokėjimo priemonėmis (banko kortele, mobiliuoju telefonu ir kt.).

Būtina aktyviai skatinti *Eesti Post* dalyvauti atliekant valiutos keitimo operacijas (taip pat žr. 2.1 skirsnį). Tai labai padės pasikeisti grynuosius pinigus žmonėms, gyvenantiems kaimo vietovėse, kur veikia nedaug banko filialų. Pašto darbuotojų mokymas (apie darbą su dviem valiutomis tuo pat metu, grynųjų eurų apsaugos požymius ir informacijos teikimą gyventojams) jau pradėtas.

Pensijos (29 000 pensininkų pensijas kiekvieną mėnesį vis dar gauna grynaisiais pinigais) išmokamos kiekvieno mėnesio 1–18 d., o daugiausia mokėjimų atliekama maždaug 5–6 kiekvieno mėnesio dieną. Tai reiškia, kad prieš pat euro įvedimą dėl pensijų išmokų didžiulės grynųjų Estijos kronų injekcijos nebus.

Senyvo amžiaus žmonės, kuriems sunku išeiti iš namų, kelia ypatingą problemą įvedant eurą, nes jiems gali reikėti padėti pasikeisti turimas grynąsias Estijos kronas. Reikėtų rengti mokymus socialiniams darbuotojams, kad jie sugebėtų atsakyti į pagrindinius su euro įvedimu susijusius klausimus (perskaičiavimo taisyklės, dviejų valiutų apyvarta, kainų rodymas dviem valiutomis, grynųjų eurų apsaugos požymiai ir t. t.).

Ypatingą dėmesį reikėtų skirti informacijos apie euro įvedimą teikimui senyvo amžiaus žmonėms, kuriems sunku išeiti iš namų. Jiems taip pat gali reikėti padėti pasikeisti turimas grynąsias Estijos kronas.

Reikėtų mokyti socialinius darbuotojus, kad jie sugebėtų atsakyti į pagrindinius su euro įvedimu susijusius klausimus.

2.3. Įmonių pasirengimas

Dviejų valiutų apyvartos laikotarpiu mažmenininkams reikės daugiau grynųjų pinigų dėl dviejų pagrindinių priežasčių: pirma, klientai linkę juos naudoti kaip mini bankus, kad pasikeistų nacionalinę valiutą į eurus (ypač jei šalia nėra banko filialų), ir antra, pinigų vežimo paslaugos bus teikiamos ne taip dažnai, nes euro įvedimo laikotarpiu padidės pinigų vežimo poreikis. Todėl bent didieji mažmenininkai numato imtis didesnių saugumo priemonių, kaip antai daugiau apsaugos darbuotojų, stebėjimo kameros ir kt.

Didieji mažmenininkai įvertino savo grynųjų pinigų poreikius ir ketino sudaryti susitarimus su bankais 2010 m. rugsėjo pabaigoje. Euro įvedimo laikotarpiu jie dirbs septynias dienas per savaitę, planuoja samdyti daugiau darbuotojų ir atidaryti daugiau kasų. Atskiros IT sistemos jau patikrintos ir gali tvarkyti mokėjimus tiek eurai, tiek Estijos kronomis, įskaitant mišrius mokėjimus. Dar reikia patikrinti, ar atskiros sistemos yra sąveikios. Visose didžiųjų mažmeninės prekybos tinklų pardavimo vietose bus įrengti padirbtų banknotų detektoriai.

Rudenį planuojama rengti mokymus darbuotojams, tarp jų – praktinius mokymus kasininkams, dirbantiems su dviem valiutomis, stebint vertintojui. *Eesti Pank* rengs kursus mokymų vedėjams.

Nuo euro įvedimo dienos mažmenininkai turėtų duoti grąžą tik eurai. Todėl reikėtų pasirūpinti tinkamomis priemonėmis, kad būtų sumažintas spaudimas kasininkams ir laukimo eilėse prie kasų laikas, pavyzdžiui, supažindinti kasininkus su nauja valiuta prieš euro įvedimą, numatyti atskiras dėžutes grynosioms kronoms, kad jas būtų galima tiesiogiai ir lengvai „išimti iš apyvartos“, didelėse parduotuvėse atidaryti informacijos punktus, kuriuose būtų atsakoma į klientų klausimus, pasamdyti laikinųjų darbuotojų produktams pakuoti į krepšius prekybos centruose ir t. t. Be to, mažmenininkai turėtų numatyti pakankamai vietos surinktomis grynosioms kronoms laikyti ir suplanuoti grynųjų pinigų vežimą į bankus. Galiausiai gerokai didesnės vertės eurų monetos, palyginti su kronų monetomis, bus naujiena Estijos visuomenei (didžiausios vertės apyvartoje esanti kronų moneta verta tik 32 euro centų), todėl ypatingą dėmesį reikėtų skirti problemoms, kurių dėl to gali kilti (pavyzdžiui, tinkamas grynųjų pinigų dėžučių dizainas kasose, darbuotojų mokymas dirbti su monetomis ir t. t.).

MVĮ pasirengimo pažanga turėtų būti nuolat stebima.

2.4. Piktnaudžiavimo ir klaidingo gyventojų supratimo apie kainų raidą prevencija

Estijos visuomenė susirūpinusi dėl galimo euro įvedimo poveikio kainoms (žr. naujausios Eurobarometro apklausos rezultatus 3 skirsnyje). Todėl Estijos valdžios institucijoms labai svarbu imtis visų būtinų priemonių, kad būtų išvengta piktnaudžiavimo ir būtų išsklaidyta klaidinga nuomonė. Ypač svarbu stebėti dažnai perkamų prekių ir paslaugų, pavyzdžiui, kurias teikia restoranai, kavinės, kirpyklos ir t. t., kainų pokyčius, nes jų įtaka supratimui apie kainų raidą neproporcinga.

Privalomas **kainų rodymo dviem valiutomis** (Estijos kronomis ir eurai) reikalavimas taikomas nuo 2010 m. liepos 1 d. iki 2011 m. birželio 30 d. Šio reikalavimo įgyvendinimą prižiūri Estijos vartotojų apsaugos taryba (VAT), kuri stebės kainų rodymo dviem valiutomis praktiką daugiau nei 2 200 pardavimo vietose visoje Estijoje. Rugsėjo mėn. 25 VAT inspektoriai patikrino maždaug 1 160 prekybos vietų. 265 įmonės, anksčiau neteisingai įgyvendinusios kainų rodymo dviem valiutomis reikalavimą, buvo dar kartą aplankytos siekiant patikrinti, ar trūkumai buvo pašalinti. Per rugsėjo patikrinimus VAT 108 atvejais skyrė baudas⁶. Įmonių, kurios teisingai neįgyvendina kainų rodymo dviem valiutomis reikalavimo, pavadinimai kiekvieną savaitę skelbiami VAT svetainėje.

⁶ Vidutinė bauta siekė maždaug 50 EUR, o didžiausia bauta – maždaug 1 900 EUR (30 000 kronų). Inspektorius vietoje gali priimti sprendimą dėl sankcijos (ispėjimo ar baudos), bet ne dėl baudos dydžio.

Nors liepos mėn. maždaug pusė įmonių teisingai nerodė kainų dviem valiutomis, rugpjūčio mėn. šis skaičius šiek tiek sumažėjo (iki maždaug 40 %), rugsėjo mėn. nukrito iki mažiau nei 30 %, o iki spalio vidurio – iki kiek mažiau nei 20 %. Per pirmuosius du mėnesius pagrindinė klaida buvo reikalavimo rodyti kainą eurai nesilaikymas. Rugpjūčio–spalio mėn. rezultatas nuolat gerėjo dėl to, kad daugiau įmonių nurodė kainas abiem valiutomis, taip pat dėl to, kad mažiau įmonių naudojo klaidingą perskaičiavimo kursą, nors neteisingo apvalinimo atvejų dar pasitaiko. Siekdama stebėti kainų rodymo dviem valiutomis praktiką VAT taip pat imasi bendrų veiksmų su nevyriausybinėmis organizacijomis (visų pirma pensininkų). Tai gera praktika, kuria taip pat būtų galima vadovautis populiarinant ir skatinant pasirašyti Sąžiningo kainų nustatymo susitarimą (žr. toliau). Nors įmonių, kurios laikosi kainų rodymo dviem valiutomis taisyklių, padaugėjo, būtina dėti daugiau pastangų, kad šių taisyklių būtų laikomasi geriau.

Rugpjūčio 28 d. kelios įmonėms atstovaujančios organizacijos ir VAT pristatė **Sąžiningo kainų nustatymo susitarimą** ir pakvietė įmones prisijungti prie šios iniciatyvos. Šiai iniciatyvai, parengtai remiantis savanoriškomis iniciatyvomis, kurios sėkmingai įgyvendintos anksčiau eurą įsivedusiose šalyse, vadovauja Estijos prekybos ir pramonės rūmai. Susitarimo dalyviai (pvz., mažmenininkai, finansų įstaigos, vietos valdžios institucijos, interneto parduotuvės ir t. t.) įsipareigoja susilaikyti nuo piktnaudžiavimo, susijusio su euro įvedimu, t. y. įsipareigoja euro įvedimo laikotarpiu nepagrįstai nedidinti kainų ir laikytis euro įvedimo taisyklių. Prie susitarimo prisijungusios įmonės turi teisę naudoti lipduką su iniciatyvos logotipu.

Spalio viduryje prie susitarimo buvo prisijungę maždaug 450 dalyvių, įskaitant 12 vietos valdžios institucijų, – jie atstovauja daugiau nei 2 300 prekybos ir (arba) veiklos vietų. Pažeidus susitarimo sąlygas, gali būti skiriamos baudos⁷ ir atimama teisė naudoti lipduką. Rugsėjo mėn. surengta informavimo kampanija, naudojant lauko reklamą, taip pat radijo, spaudos ir interneto reklamą, ir planuojama surengti dar vieną tokią kampaniją. Prekybos rūmų vertinimu, Estijos mažmeninės prekybos sektoriuje veikia maždaug 3 500–4 000 įmonių, taigi svarbu padidinti susitarimo dalyvių (tarp jų turėtų būti ir vietos savivaldybės) skaičių. Skatinant įmones prisijungti prie susitarimo reikėtų pasitelkti specialiai parengtus savanorius.

Stebėseną, ar teisingai įgyvendinami sąžiningo kainų nustatymo susitarimai ir ar nepiktnaudžiaujama kainomis, reikėtų užtikrinti ir sausio 1 bei 2 dienomis.

Taip pat reikėtų skatinti įmones prisijungti prie sąžiningo kainų nustatymo susitarimų, ypatingą dėmesį skiriant mažosioms ir vidutinėms įmonėms. Siekiant šio tikslo reikėtų pasitelkti specialiai parengtus savanorius (pavyzdžiui, studentus ar pensininkus). Taip pat galėtų dalyvauti savanoriai, jau stebintys, ar teisingai įgyvendinamas kainų rodymo dviem valiutomis reikalavimas, – jie tuo pat metu galėtų skatinti prisijungti prie sąžiningo kainų nustatymo susitarimų. Susitarimus turėtų pasirašyti ir visos 226 vietos savivaldybės.

Taisomųjų veiksmų prieš susitarimo dalyvius, kurie nesilaiko įsipareigojimų pagal Sąžiningo kainų nustatymo susitarimą, reikėtų imtis kuo anksčiau. Jų teisė skelbti apie Sąžiningo kainų nustatymo susitarimo laikymąsi (t. y. naudoti dalyvio logotipą) turėtų būti nedelsiant atšaukta.

⁷ Didžiausia bauda – 50 000 kronų (maždaug 3 200 EUR).

Ypatingą dėmesį taip pat reikėtų skirti pastangoms nustatyti piktnaudžiavimo atvejus ir nepagrįstą dažnai perkamų produktų, pavyzdžiui, parduodamų restoranuose, kavinėse, kirpyklose ir t. t., kainų didinimą, nes jų įtaka visuomenės nuomonei apie kainų didėjimą, susijusį su euro įvedimu, neproporcinga.

Taip pat reikėtų toliau stengtis užtikrinti, kad būtų laikomasi kainų rodymo dviem valiutomis taisyklių.

2.5. Informacijos apie eurą teikimas

Euro įvedimo Estijoje informavimo strategijos pagrindinis kiekybinis tikslas yra užtikrinti, kad 90 % visų Estijos gyventojų būtų gerai informuoti apie praktinius euro įvedimo aspektus ir kad 65 % Estijos gyventojų palankiai vertintų eurą iki jo įvedimo.

Priėmus liepos 13 d. Tarybos sprendimą, Estijos valdžios institucijos greitai ėmėsi įgyvendinti informavimo planus. Juose numatytos įvairios priemonės, įskaitant aktyvesnį tiesioginį bendravimą su gyventojais (tiesioginiai laiškai, seminarai, parodos ir kt.) ir žiniasklaidos priemonės (radijo ir televizijos reklama).

Žiniasklaidos kampanijos, vykdomos trimis etapais nuo 2010 m. rugpjūčio iki gruodžio mėn., tikslas – paaiškinti svarbiausius praktinius euro įvedimo aspektus. Pagal dotacijos susitarimą Komisija dengia iki 50 % tinkamų finansuoti išlaidų įgyvendinant sutartus informavimo kampanijos veiksmus. Europos centrinis bankas nacionalinę informavimo kampaniją remia teikdamas leidinius, organizuodamas parodas ir kitus viešųjų ryšių renginius ir teikdamas svarbią pagalbą žiniasklaidos kampanijai.

Atsižvelgiant į tai, kad daugelis kampanijų dar nepasiekė tikslinių grupių, jų rezultatų įvertinti neįmanoma. Tačiau iš nuomonės apklausų rezultatų ir visuomenės nuomonės žiniasklaidoje matyti, kad aiškiai baiminamasi piktnaudžiavimo praktikos ir perkamosios galios sumažėjimo. Atrodo, kad reikia daugiau informacijos pažeidžiamų asmenų grupėms nuraminti.

Likus vos keliems mėnesiams iki euro įvedimo, Komisija ragina Estijos valdžios institucijas ryžtingai įgyvendinti ir, kai reikia, papildyti su euro įvedimu susijusios informacijos teikimo planus, kad visiems Estijos gyventojams būtų laiku suteikta reikalinga informacija. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti pažeidžiamų asmenų grupėms. Komisija taip pat rekomenduoja Estijos valdžios institucijoms parengti informavimo krizės atveju planą.

3. VISUOMENĖS NUOMONĖ NESENIAI Į ES ĮSTOJUSIOSE VALSTYBĖSE NARĖSE

Nuo 2004 m. Europos Komisija užsako Eurobarometro tyrimus šalyse, kurios įstojo į ES 2004 ir 2007 m. ir dar turi įsivesti eurą, kad įvertintų gyventojų nuomonę ir žinias apie euro įvedimą. 2010 m. rudens „NVN-8“⁸ apklausa (greitoji Eurobarometro apklausa Nr. 307) yra vienuoliktą tokio tipo apklausa. Apklausa buvo vykdoma 2010 m. rugsėjo mėn.

⁸ Eurobarometro apklausos visada pateikia naujųjų valstybių narių (NVN), kurios tuo metu nėra euro zonos narės, rezultatus. Paskutinė apklausa apėmė Lenkiją, Čekiją, Vengriją, Bulgariją, Rumuniją,

Rengiant šį pranešimą paskutinės Eurobarometro apklausos rezultatai buvo lyginami su ankstesnės NVN atliktos apklausos rezultatais (greitoji Eurobarometro apklausa Nr.°296, 2010 m. gegužės mėn.). Atsižvelgiant į vis dar sudėtingą ekonominę situaciją, įskaitant valstybės skolos krizę euro zonos valstybėse narėse, naujausi rezultatai rodo, kad apskritai NVN-8 gyventojų pritarimas euro įvedimui nuo 2010 m. gegužės mėn. mažėja. Tačiau dabartinis pritarimo lygis nėra mažesnis negu per pirmus šio tyrimo etapus 2004 ir 2005 m.

3.1. Pritarimas eurui

Nuo 2010 m. gegužės iki rugsėjo mėn. NVN-8 gyventojų pritarimas euro įvedimui savo šalyse šiek tiek sumažėjo. Tačiau santykinė dauguma respondentų apskritai tikisi, kad euro įvedimas turės teigiamų pasekmių *jų šaliai* (46 %, -3 p. p.). Teigiamų pasekmių *sau* tikisi 43 % (-4 p. p.) respondentų, o neigiamų – 44 % (+5 p. p.) respondentų. Maždaug pusė (47 %) apklaustųjų mano, kad euro turėjo teigiamo poveikio dabartinėms euro zonos valstybėms narėms.

44 % (-4 p. p.) visų respondentų sakė, kad *jie džiaugiasi, kad euro pakeis jų nacionalinę valiutą*, o 45 % (+3 p. p.) sakė, kad perėjimu prie euro *nesidžiaugia*. Rumunai (51 %, -4 p. p.), bulgarai (48 %, -3 p. p.) ir vengrai (47 %, -7 p. p.) buvo labiausiai linkę sakyti, kad *džiaugiasi perėjimu prie euro*, o čekų (60 %, +7 p. p.), estų (58 %, +4 p. p.) ir latvių (56 %, +6 p. p.) respondentai buvo labiausiai linkę atsakyti, kad jie asmeniškai *nesidžiaugia tuo, kad euro galėtų pakeisti jų valiutą*. Gyventojų, sakančių, kad *nesidžiaugia perėjimu prie euro*, dalis labiausiai išaugo Lietuvoje (iki 34 %, +6 p. p.).

3.2. Euro įvedimo sparta

Kiek daugiau nei trečdalis NVN-8 piliečių norėtų, kad euro būtų įvestas vidutinės trukmės laikotarpiu („po kurio laiko“, 35 %, -4 p. p.), o panaši dalis (38 %, +6 p. p.) norėtų, kad tai įvyktų *kuo vėliau*. Maždaug penktadalis (21 %, +6 p. p.) pageidavo, kad euro būtų įvestas *kuo greičiau*. Lenkijoje (47 %, +8 p. p.), Čekijoje (47 %, -1 p. p.) ir Latvijoje (46 %, be pokyčių) buvo didžiausia dalis respondentų, kurie norėtų, kad euro būtų įvestas *kuo vėliau*. Estijoje ketvirtadalis respondentų (24 %, +1 p. p.) norėtų prisijungti prie euro zonos *kuo greičiau*, 38 % (be pokyčių) – *po kurio laiko*, o 31 % (-5 p. p.) norėtų turėti eurą *kuo vėliau*.

3.3. Informavimo lygis

Nors dauguma NVN-8 piliečių vis dar *nesijaučia esą gerai informuoti* apie eurą (57 %, -2 p. p.), vis didesnė dalis (42 %, +1 p. p.) *mano, kad yra gerai informuoti*. Likus keturiems mėnesiams iki euro įvedimo Estijoje, respondentų, kurie jaučiasi gerai informuoti apie eurą, skaičius, palyginti su 2010 m. gegužės mėn., labai išaugo – dabar 65 % jaučiasi esą gerai informuoti (+15 p. p.).

3.4. Su euru susiję lūkesčiai

Kaip ir ankstesniais etapais, didžioji dauguma NVN-8 piliečių pritarė keliems pozityviems teiginiams apie praktinį euro poveikį: pvz., 90 % (be pokyčių) pritarė, kad turėti eurą *būtų patogiau tiems, kurie keliauja į kitas eurą naudojančias šalis*, o 85 % (-1 p. p.) pritarė, kad įvedus eurą *bus lengviau apsipirkti kitose šalyse naudojant bendrą valiutą ir t. t.*

Latvija, Estija ir Lietuva. Kipras, Malta, Slovėnija ir Slovakija nebuvo įtrauktos, nes jos jau prisijungė prie euro zonos. Iš viso apklausta apie 8 000 atsitiktinai atrinktų piliečių.

Tačiau beveik du trečdaliai respondentų baiminosi kainų kilimo įvedus eurą (69 %, +3 p. p.), o maždaug penktadalis (19 %, -4 p. p.) piliečių tikėjo ilgalaikiu kainas stabilizuojančiu euro poveikiu. Daugumoje iš šių valstybių narių padaugėjo gyventojų, bijančių, kad dėl euro įvedimo pakils kainos. Lenkijos (81 %, +5 p. p.) ir Estijos (80 %, +3 p. p.) respondentai ir toliau yra itin skeptiškai nusiteikę dėl euro poveikio kainoms: daugiau nei trys ketvirtadaliai mano, kad kainos kils.